

ДОКАЗИ ТА ДОКАЗУВАННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ: ПРАВОВА ПРИРОДА, ЗМІСТ, ОСОБЛИВОСТІ

Стаття присвячена дослідженню доказів та доказування в цивільному процесуальному праві України. Автор розкриває правову природу цього інституту, його зміст та особливості і на підставі проведеного дослідження робить висновок, що покази свідків, письмові, речові докази, висновки експертів є лише процесуальною формою засобів доказування, а їх змістом є саме доказова інформація. Зазначено, які докази мають усну форму закріплення, а які – письмову. Проаналізовано засоби доказування, які мають речову форму виразу. Розкрито сутність процесуальної форми засобів доказування.

Ключові слова: докази, доказування, висновок експерта, засоби доказування, суддя, сторони, треті особи.

Статья посвящена вопросу доказательств и доказывания в гражданском процессуальном праве Украины. Автор раскрывает правовую природу данного института, его содержание и особенность и на основании проведенного исследования делает вывод, что показания свидетелей, письменные, вещественные доказательства, заключения экспертов является лишь процессуальной формой средств доказывания, а их содержанием является именно доказательная информация. Указано, какие доказательства должны устную форму закрепления, а какие – письменную. Проанализированы средства доказывания, которые имеют материальную форму выражения. Раскрыта сущность процессуальной формы средств доказывания.

Ключевые слова: доказательства, доказывание, заключение эксперта, средства доказывания, судья, стороны, третьи лица.

The article is devoted to the study of evidence and evidence in the civil procedural law of Ukraine. The author reveals the legal nature of this institute, its content and features. On the basis of the study, it concludes that witnesses' testimonies, written, material evidence, expert opinions are merely procedural forms of evidence, and their content is precisely the evidence. It is indicated which proofs have an oral form of consolidation, and which ones are written. The means of proof that have a real form of expression are analyzed. The essence of the procedural form of evidence means is revealed.

Key words: evidence, evidence, expert opinion, means of proof, judge, parties, third parties.

Вступ. У цивільному судочинстві велике значення мають докази, оскільки саме ними особа підтверджує необхідні обставини справи. В юридичній літературі проблема сутності судових доказів давно є дискусійною, незважаючи на те, що в законі зазначені норми-дефініції, які розкривають зміст судових доказів. Тому дослідження доказів та доказування є актуальним питанням сьогодення.

Питанням доказів та доказування в цивільному процесуальному праві були присвячені роботи Е.В. Васьковського, Г.Ф. Шершеневича, Т.М. Яблочкова, О.Т. Боннер, М.А. Гурвича, С.В. Курильова, К.С. Юдельсона, В.І. Бобрика, Й.Г. Богдан, К.В. Гусарова, О.В. Гетманцева, В.В. Комарова, В.А. Кройтора, М.П. Курило, М.И. Штефана, С.Я. Фурси, М.М. Ясинка.

Вчені аналізують зміст, структуру, форму інституту доказів та доказування в цивільному процесі. Проте увагу привертає саме розкриття природи цього явища, його змісту, особливостей.

Постановка завдання. Метою статті є визначення процесуально-правової природи доказів, аналіз їх змісту, особливостей у цивільному процесуальному праві України.

Результати дослідження. Люди різних культур, перебуваючи у межах різноманітних уявлень про справедливість, незалежно один від одного, зробили найбільше відкриття у своєму суспільному житті: люди створили суд. Із цього часу саме суд став невід'ємною складовою частиною всіх державних утворень, незалежно від того, що система управління кожної держави з часом і видозмінювалася.

Незважаючи на це, природні функції суду завжди лишались незмінними і зводились до розв'язання конфліктів між людьми, які постійно супроводжували їх життя. Природа кожного конфлікту незалежно від його підстав завжди пов'язується з тим, що одна з його сторін є правовою. Разом із тим такий висновок суд може зробити лише на підставі тих доказів, які безпосередньо були предметом його дослідження в судовому засіданні відповідно до тих правил, які існували в той чи інший період суспільного життя. Безумовно, докази, які надавалися сторонами спору на різних етапах розвитку суспільства, суттєво різнилися.

Доказами в суді в епоху рабовласницького періоду визнавались покази свідків, клятви, певні дії, зумовлені «торжественними вираженнями», випробування водою (ордалії), речові докази [1, с. 93]. Водночас законодавець вимагав від сторін надавати лише ті докази, які «гідні довіри». Відступ від такого безумовного правила карався смертю. Природа судових доказів і відповідальність за їх неправдивість ґрунтувалася на життєвому досвіді людей та тих традиціях, які були притаманні звичаям їх предків.

Незважаючи на те, що законодавство того періоду і являло собою симбіоз матеріального і процесуального права, воно визначало основні вимоги до судових доказів, покладаючись на які суд проголошував свої рішення.

Із падінням Римської імперії світ вступив у новий період свого розвитку. Середньовічна цивілізація франків і англосаксів створила нові форми організації економіки, соціального і політичного життя. Незважаючи на постійну зміну державних кордонів і утворенням нових держав, дії на їх територіях у різних законодавчих актах, суд являв собою складову частину державної влади, залишаючись єдиним органом, який постійно зберігав своє функціональне призначення, правила судового розгляду як цивільних, так і кримінальних справ, поступово займаючи домінуюче місце в суспільстві в питаннях правозастосування. Незважаючи на те, що законодавство того періоду в частині надання судових доказів, їх правдивості і було більш м'яким щодо законодавства попередньої формації, воно ще ґрунтувалося на принципах звичаєвого права. Так, доказом за Салічною правдою (Німеччина) виступало правило «пригорщі землі», яке стосувалося неможливості відшкодування спричиненої особою шкоди. З метою доведення того, що особа, яка не має коштів, має «увійти у свій дім, набрати у пригорщі з чотирьох кутків землі, стати на порозі, повернувшись обличчям усередину будинку, і цю землю лівою рукою кинути через свої плечі на того, кого він вважає своїм найближчим родичем» (гл. VIII Салічної правди). Таким чином, доказами в суді виступали певні ритуали, які безумовно являли собою певні звичаї. Звісно, на судові засідання запрошувалися і свідки, але «якщо вони не побажають прийти, чи їх не затримає законна причина, кожен із них присуджується до сплати штрафу» (гл. XLIX Салічної правди), а «якщо хто-небудь дасть неправдиве свідчення, присуджується до сплати 600 ден» (гл. XLVIII Салічної правди). Водночас Великою Хартією вольностей 1215 р. (Англія), «Золотою буллою» 1356 р. (Німеччина), «Великим березневим ордонансом» 1357 р. (Франція) було скасовано судовий поєдинок, застосування ордалій як засобів доказування у цивільній справі, і було надано перевагу показам свідків та документам [2, с. 236–237].

Безумовно, такий підхід до судового процесу, який поступово поділявся на кримінальний і цивільний, із точки зору розвитку інституту судових доказів, зумовлюється розвитком суспільства, юридичної науки, філософії, логіки, що увібрало в себе кращі зразки наукової думки античного Риму. Все це дало змогу на більш цивілізованому рівні зрозуміти природне призначення судових доказів, суть яких полягала у встановленні дійсних обставин у справі. При цьому суспільство піднялось на такий рівень, з якого стало зрозуміло, що завдяки смерті людини чи спричинення тілесних ушкоджень добитися справедливості в цивільно-правовому спорі не можна. Потрібен був новий підхід до процесу доказування, який би ґрунтувався на основі моральності, етичності, певних законодавчих принципах як універсальних ідеалах того світогляду, який був притаманний європейським державам того періоду.

Розвиваючи поняття доказів та удосконалюючи процес доказування, законодавець щоразу формував нові підходи до судового процесу, а разом із цим і до доказування як основи судочин-

ства, розширяючи при цьому систему доказів у цивільному процесуальному законодавстві за рахунок нових засобів доказування та вилучаючи із законодавства ті, які вже не сприймалися суспільством («Руська правда», Соборне уложення 1649 р., Статут цивільного судочинства 1864 р., Цивільні процесуальні кодекси 1923, 1929, 1963, 2004 рр.).

З прийняттям у 2004 р. нового Цивільного процесуального кодексу України поняття доказів визначається у більш розширеному розумінні. Так, під доказами розуміються «будь-які фактичні дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин, що обґрунтовують вимоги і заперечення сторін та інші обставини, які мають значення для вирішення справи» (ст. 57 ЦПК України).

Покази свідків, письмові, речові докази, висновки експертів є лише процесуальною формою. Змістом цих засобів доказування є інформація. І саме ця інформація використовується сторонами, заявниками для переконання суду в праві своєї позиції. При цьому кожен доказ є не лише індивідуальним за своєю формою, назвою, а і за своїм змістом. Саме це індивідуалізує засоби доказування, вказуючи на притаманний лише їм спосіб збереження в собі доказової інформації.

Інформація, яку черпає суд із засобів доказування під час судового засідання, є процесуальним прокутом, який у подальшому оцінюється судом. Саме його об'ємність як у справах позовного, так і окремого провадження створює той інформаційний простір, який дає змогу суду не лише оволодіти змістом кожного доказу, але на його основі уявити весь механізм дії кожної особи і на цій основі відтворити ретроспективи подій загалом. Безумовно, такий результат досягається на підставі зіставлення доказової інформації між собою з метою визначення її приналежності та відносності до предмета спору чи певного юридичного факту, визначення її добросовісності та чистоти.

За формою закріплення доказової інформації докази, як у сфері позовного, так і окремого провадження, можна класифікувати на усні, письмові і речові.

До доказів, які мають усну форму закріплення, належать докази у вигляді усних показів сторін, третіх осіб як свідків, заявників, їхніх представників, свідків. Така форма закріплення доказової інформації має нестійкий характер, оскільки кожен із таких суб'єктів неоднаково сприймає доказову інформацію, а відповідно, з неоднаковою достовірністю її відтворює. Така особливість цього доказового ряду залежить від природного розвитку особи, її освітнього рівня, словарного запасу, психологічного здоров'я, вміння відтворити та передати побачене завдяки словам, емоціям, жестам, логіці мислення тощо.

При цьому технічна фіксація такої інформації в судовому засіданні здійснюється лише в межах того періоду часу, упродовж якого такі покази давалися. Безумовно, це має свої позитивні наслідки, оскільки дає змогу упродовж тривалого часу мати, зберігати цю інформацію і, за необхідності, відтворювати її у незмінному вигляді, зберігаючи таким чином її доказову першорядність.

Водночас така фіксація доказової інформації має ряд недоліків, які суттєво впливають як на оперативність проведення судових засідань, так і на процес ухвалення судових рішень. Це пов'язано з тим, що такий процес фіксує не лише мовні повтори чи жаргонну лексику, але й пояснення, які взагалі не стосуються справи. Водночас технічні пристрої для фіксування судових процесів не обладнані пристроями для роздрукування всього судового засідання. Переписати ж на окремий диск увесь судовий процес є недоцільним, оскільки це потребує певного часу. Але навіть у такому разі така дія є малоефективною, оскільки нарадчі кімнати в судах не обладнані пристроями для відтворення запису. Водночас, якщо навіть це і мало б місце, то віднайти швидко те чи інше місце в показах, наприклад, свідків було б справою нелегкою.

Саме з цих підстав судді нині, по суті, виконують функції секретарів судових засідань, самостійно записуючи для себе весь процес доказування. У подальшому саме ці записи, а не записи з технічних пристроїв суддів використовують під час ухвалення судових рішень у нарадчих кімнатах.

До засобів доказування, які мають письмову форму закріплення доказової інформації, належать різноманітні письмові записи, викладені в будь-який спосіб та на будь-якому носії інформації, зміст яких є належним та дотичним до предмета справи. Такі докази завжди мають свої інформаційні межі, зберігаючись у такий спосіб тривалий час у незмінному вигляді. Призначення письмових доказів полягає в оперативності, простоті та незмінності донесення доказової інформації до суду з метою зорового, речового, дотикового їх дослідження та подальшої достовірної їх оцінки. При цьому письмові докази у вигляді експертних висновків, зміст яких формується завдяки науковим дослідженням, маючи вигляд письмових роз'яснень, заключень, виснов-

ків, розкривають суть певних фактів, речей, майна, розширяючи при цьому наші уявлення про них із наукової точки зору. Особливо часто експертні висновки мають місце у справах окремого провадження у разі визнання фізичної особи недієздатною чи обмежено дієздатною, у разі примусової госпіталізації особи до психіатричного закладу у примусовому порядку, визначення віку особи за відсутності у неї підтверджувальних про це документів.

До засобів доказування, які мають речову чи майнову форму виразу, належать як рухомі, так і нерухомі речі, природного чи рукотворного характеру, які безпосередньо чи опосередковано стосуються предмету справи, яка розглядається в суді, а також звуко- і відеозаписи, якими такі речі, дії чи події зафіксовані. Такі докази самою своєю формою несуть певну доказову інформацію. Саме на таких доказах часто зберігаються певні сліди, які характеризують результат їх використання.

Відеозапис, як, до речі, і фотографія, часто фіксує природну суть речей, майна чи зміст якогось документу, чи якогось факту окремої дії чи певної події. При цьому така фіксація буде відтворювати природний стан речей лише на час зйомки чи миті фотографування. Незважаючи на це, інформаційна суть, яка закріплена на таких носіях, зберігається у незмінному стані зі збереженням усіх деталей, відтінків, кольорів, форми, місця знаходження і як доказ матиме більшу інформаційну значимість завдяки своїй статичності та деталізації, аніж усні докази. Безумовно, під час дослідження таких доказів буде задіяно не лише логічно-описовий, але і дотиковий, нюховий та зоровий рецептори пізнання. Таким чином, безпосереднє сприйняття інформації, з поєднанням такого дослідження із життєвим досвідом судді, безумовно, дасть змогу більш детально і точно зрозуміти той чи інший факт у розрізі часу зйомки чи певної миті фотографії.

Крім того, нині можна говорити про наявність нового доказового ряду, який остаточно сформувався в Цивільному процесуальному праві України і має виключно процесуальну природу свого формування. До такого доказового ряду можна віднести судові рішення преюдиційного характеру, як докази-факту, а також судові рішення Верховного Суду України та Європейського суду з прав людини, як судові прецеденти. Саме ці докази як сторони, так і заявники можуть використовувати у сфері певного правового випадку (прецедент), чи певного факту (преюдиція). При цьому кожен вид із цього ряду має ключове значення для суду, який ухвалює рішення.

Таким чином, під доказами, які мають усну форму закріплення доказової інформації, необхідно розуміти осмислене безпосереднє чи опосередковане сприйняття особою інформації щодо певних дій, подій чи фактів та їх усне відтворення безпосередньо в судовому засіданні з позицій логічної послідовності та відносності такої інформації до предмета спору чи встановлюваного юридичного факту.

Під засобами доказування, які мають письмову форму закріплення доказової інформації, необхідно розуміти інформацію, яку було занотовано різноманітними письмовими знаками на певному носії з адресним спрямуванням цієї інформації щодо певної особи чи невизначеного кола осіб із приналежністю до предмету спору, чи встановлюваному в суді юридичному факту.

Під засобами доказування, які мають речову форму носія, необхідно розуміти як рухомі, так і нерухомі речі матеріального світу, які несуть у собі інформацію, яка є дотичною та належною до предмету спору чи встановлюваному в суді юридичному факту з можливим дослідженням такої інформації, як безпосередньо, так і опосередковано через відеозапис чи фотографію.

Під процесуальними засобами доказування необхідно розуміти рішення суду преюдиційного чи прецедентного характеру у сфері одних і тих самих правовідносин, які є обов'язковими для їх застосування у незмінному вигляді при ухваленні судових рішень.

І хоча обставини, що встановлені в рішенні суду у цивільній, господарській або адміністративній справі, що набрало законної сили, не доказуються під час розгляду інших справ, в яких беруть участь ті самі особи або особа, щодо якої встановлено ці обставини (ч. 3 ст. 61 ЦПК України).

Таким чином, самі обставини, які зазначені в судовому рішенні, безумовно, набувають доказової сили, з якою суд під час дослідження доказів і ухвалення судових рішень не може не рахуватись.

Таким чином, природне існування доказової інформації, під якою необхідно розуміти всю сферу потенційно приналежного до справи доказового матеріалу, який зберігається в різних засобах доказування і ще не набув статусу доказів у процесуальному його значенні, ще не дає підстав стверджувати про ухвалення судом позитивного для позивача, відповідача чи заявника рішення.

Така інформація так і може залишитися процесуальною потенційністю, якщо сторони, треті особи чи заявник не зберуть цю інформацію та не нададуть її суду для безпосереднього

дослідження в судовому засіданні. Навіть за таких обставин не всі докази суд може взяти до уваги, оскільки, відповідно до ч. 1 ст. 59 ЦПК України, суд не бере до уваги «докази, які одержані з порушенням порядку, встановленого законом». Наприклад, письмовий висновок спеціаліста не можна розглядати як доказ із метою заміщення ним висновку експерта, оскільки такі висновки, за ч. 2 ст. 57 ЦПК України, не передбачені законом, а тому вони не будуть відповідати принципу належності і з цих підстав не можуть розглядатись як докази. Таким чином, щоб доказова інформація набула статусу доказів, вона має бути відносною, належною та отриманою у передбачений процесуальним законом спосіб. У цій частині є думки науковців про те, що недопустимими мають бути ті докази, які отримані з порушенням вимог моральності, істинності, науковості [3, с. 110].

М.М. Ясинюк вказує, що під поняттям доказів як «будь-яких фактичних даних» законодавець «закріплює ознаку безмежності доказового матеріалу» [4, с. 118]. Це дійсно так, разом із тим законодавець за таких умов обирає істинність у справі, як із точки зору її безкінечності, так і істинність із точки зору її достатності. Досліджуючи Цивільне процесуальне право Німеччини, А.Г. Давтян зазначає, що для переконання суду немає необхідності в абсолютній точності підтверджувати ті факти, які є у справі. Тут важливий такий ступінь вірогідності, який дає змогу розв'язати у суду сумніви щодо розглядуваної справи [5, с. 102].

Такий підхід до поняття доказів має і адміністративне судочинство (ч. 1 ст. 69 КАС України) [6], господарське судочинство (ч. 1 ст. 32 ГПК України) [7] та кримінальне судочинство (ч. 1 ст. 65 КПК України) [8]. Отже таке поняття доказів нині має універсальний характер.

Разом із тим у доказуванні до рівня кінцевої істини того чи іншого факту, як у справах позовного, так і окремого провадження, немає необхідності, оскільки таке намагання не приведе до успіху, з огляду на неможливість, за Гегелем, пізнати предмет у собі. Тому латентність доказового матеріалу завжди буде мати місце, як у цивільному, так і інших видах судочинства.

Водночас, якщо позовне провадження ґрунтується на безмежності різнонаправленого доказового матеріалу, оскільки процедура розгляду цивільних справ у такому провадженні заснована на процесуальній змагальності сторін, то окреме провадження такої змагальності не має, бо його природа має зовсім інше, відмінне від позовного провадження призначення, суть якого полягає у встановленні юридичних фактів, що породжують певні цивільно-правові наслідки. При цьому відмінним є як процес формування системи доказів, так і процес доказування, і це при тому, що назва доказів, їх конструкція, зміст, види є однотипними, як із точки зору теорії, так і процесуального законодавства. Говорячи про відмінності формування системи доказів позовного провадження від окремого провадження, необхідно брати до уваги той факт, що в окремому провадженні законодавець самостійно визначає для заявника ту систему доказів, яку він пропонує заявникові надати суду. При цьому така система доказів є публічною, оскільки вона безпосередньо має своє закріплення в процесуальних нормах права. Так, у справах про надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності заявник має надати «дані про те, що неповнолітня особа працює за трудовим договором або є матір'ю чи батьком дитини, відповідно до актового запису цивільного стану» (ст. 243 ЦПК України). У справах щодо визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою суд «встановлює осіб (родичів, співробітників тощо), які можуть дати свідчення про фізичну особу, місце перебування якої невідоме, а також запитує відповідні організації за останнім місцем проживання відсутнього (житлово-експлуатаційні організації, органи внутрішніх справ або органи місцевого самоврядування) і за останнім місцем роботи» (ч. 1 ст. 248 ЦПК України). У справах про усиновлення законодавець вимагає від заявника «копію свідоцтва про шлюб, а також письмову згоду на це другою з подружжя, засвідчену нотаріально при усиновленні дитини одним із подружжя; медичний висновок про стан здоров'я заявника; довідка з місця роботи із зазначенням заробітної плати або копія декларації про доходи; документ, що підтверджує право власності або користування житлом, приміщенням; інші документи, визначені законом» (ч. 2 ст. 252 ЦПК України), «Акт обстеження умов життя заявника, свідоцтво про народження дитини, медичний висновок про стан здоров'я дитини, щодо її фізичного і розумового розвитку» (ч. 3 ст. 253 ЦПК України). Аналогічний підхід у сфері формування системи доказів мають і справи про відновлення прав на втрачені цінні папери на пред'явника та векселі (ст.ст. 261, 262 ЦПК України), про передачу безхазяйної нерухомої речі у комунальну власність (ст. 270 ЦПК України), про визнання спадщини відумерлою (ст. 275 ЦПК України) тощо. Отже, доказами у справах окремого провадження є не «будь-які фактичні дані», а лише ті, які безпосередньо передбачені нормами цивільного процесуального законодавства. Такий підхід до доказування щодо встановлення тих чи інших юридичних фактів зумовлено тим, що такі факти повинні мати достовірний характер, оскільки такі факти породжують собою цілу

низку правових наслідків у сфері матеріальних, родинних, медичних, фінансових, спадкових та інших правовідносин.

Отже, якщо справи позовного провадження, на основі доказів наданих сторонами, вирішують цивільно-правові спори у всіх сферах суспільного життя людини, які часто носять матеріальний характер і є остаточними з буквального по тому їх виконанням, то справи окремого провадження носять безмайновий характер являючи собою по суті перехідні положення, від хаотично існуючих фактів упорядковуються за рахунок юридично визначеної процедури, які в подальшому стають підставами до утворення правовідносин в різних сферах суспільного життя людини. Так встановлення факту родинних відносин (ч. 1 ст. 256 ЦПК України) можуть стати підставою для спадкування.

Якщо ж говорити про судове доказування як процесуальну матерію, яка створюється учасниками судового процесу за рахунок їх цілеспрямованих процесуальних дій і яка має місце лише в межах процесуальної форми судового засідання то важко не погодитися з думкою Н.В. Логіна яка ґрунтується на філософській категорії пізнання за якою доказування з точки зору правових загально-теоретичних понять є одним із різновидів пізнання якому характерна єдність двох взаємопов'язаних ступенів пізнання – чуттєвого (безпосереднього) та раціонального (опосередкованого) [9, с. 287]. В той же час право в тому числі і процесуальне з точки зору ідеї справедливості не повинно нікому сприяти в отриманні переваг і в цьому розрізі доказування відіграє ключову роль а переконливі докази міст ідеї справедливості, яка поступово набуває своїх обрисів під час судового засідання.

Таким чином суб'єктами доказового процесу в цивільному судочинстві є не лише сторони, треті особи, заявники їх представники, але і суд. При цьому перші здійснюють по суті процесуально-технічну роботу (виявлення, збирання, надання та озвучення доказів), яка направлена на доведення доказової інформації до суду та його переконання в законності саме своєї правової позиції. Робота ж суду полягає у проведенні аналітично-правової оцінки тією інформації яку було «вилучено» (озвучено) із тих засобів доказування, які були предметом дослідження безпосередньо в судовому засіданні. При цьому суд не може привносити в процес доказування щось від себе. Він лише оцінює докази на основі свого внутрішнього переконання. В той же час матеріалізувати таке переконання суд може лише у вигляді логічної аргументації, як щодо змісту самих засобів доказування, так і сформульованих на їх основі фактів та зіставлення таких фактів.

Таким чином, під поняттям доказування як універсальної процесуально-правової категорії в цивільному процесуальному праві необхідно розуміти не просто самі процесуальні дії суб'єктів доказового процесу і суду на різних їх стадіях, а й саму процесуальну послідовність як процесуальну конструкцію самого судового засідання, в межах якого такий процес має місце. При цьому безумовною домінантною, тобто рушієм всього цього процесу є психологічна складова частина сторін та заявників, яка завжди спрямована на досягнення того блага, якого прагнули позивач та заявник, звертаючись до суду.

Висновки. Таким чином, процес доказування являє собою надскладну процесуально-правову категорію, в якій сфокусовано не лише питання права, а й питання логіки, філософії, психології, риторики, медицини, життєвого досвіду, емоцій тощо.

Судове доказування як система знань, із точки зору учасників доказового процесу, і як система пізнання, з точки зору суду, перебуває лише на початковій стадії свого наукового вивчення, незважаючи на те, що судочинство як спосіб вирішення цивільно-правових спорів та встановлення юридичних фактів налічує не одне тисячоліття.

Список використаних джерел:

1. Житков О.А., Крашенинникова Н.А. История государства и права зарубежных стран. Учебник, ч. 1 / О.А. Житков, Н.А. Крашенинникова. – М.: Изд-во Норма-Инфра, 1999. – 564 с.
2. Бостан Л.М., Бостан С.К. Судовий процес / Історія держави й права зарубіжних країн [навч. пос.] / Л.М. Бостан, С.К. Бостан. – К.: Центр Навчальної літератури, 2004. – 672 с.
3. Стецовский Ю.И. О допустимости доказательств в советском уголовном судопроизводстве / Ю.И. Стецовский // Вопросы борьбы с преступностью. – 1977. – № 27. – С. 110.
4. Ясинок М.М. Особливості окремого провадження у цивільному процесуальному праві України (теоретико-правовий аспект) [Монографія] / М.М. Ясинок. – К.: Алерта, 214. – 352 с.
5. Давтян А.Г. Гражданское процессуальное право Германии / А.Г. Давтян. – М.: Городец. 2000. – 102 с.
6. Кодекс адміністративного судочинства України. – Х.: Одиссей, 2013. – 168 с.

7. Господарський процесуальний кодекс України. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2009. – 80 с.
8. Кримінально-процесуальний кодекс України. – Х.: Одіссей, 2011. – 248 с.
9. Логин Н.В. Теория доказательств в советском уголовно процессе / Под ред. Н.В. Жогина. – 2-е изд., доп. – М: Юридическая литература. 1974. – 287 с.

УДК 347.2

СИГИДИН В.М.

ФУНКЦІЇ НОТАРІУСА ЯК РЕЄСТРАТОРА РЕЧОВИХ ПРАВ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО

Стаття присвячена дослідженню функцій нотаріуса під час вчинення ним дій із державної реєстрації речових прав на нерухоме майно. Акцентується на розмежуванні стадій нотаріального посвідчення правочинів з нерухомим майном і державної реєстрації речових прав на таке майно, на основі чого зроблено висновок, що нотаріальне посвідчення – це підстава виникнення, зміни та припинення зобов'язальних правовідносин, а державна реєстрація – підстава виникнення, переходу і припинення речових (право власності, інші речові права тощо) і речово-зобов'язальних (оренди, застави тощо) прав. Виокремлено такі функції нотаріуса під час вчинення ним реєстраційних дій: 1) правовстановлююча; 2) перевірки відомостей про інші зареєстровані права на цей об'єкт; 3) забезпеченням безспірності та доказової сили документів; 4) превентивна (попереджувальна); 5) забезпечення доказів; 6) здійснення первинного фінансового моніторингу; 7) функція податкового агента. Встановлено, що основне завдання нотаріусів як реєстраторів спрямоване на досягнення мети, що відображається у правовій, соціальній, економічній та інформаційній складовій частині.

Ключові слова: державна реєстрація, нерухоме майно, речові права, нотаріус, нотаріальні дії, захист майнових прав, вчинення реєстраційних дій.

Статья посвящена исследованию функций нотариуса при совершении им действий по государственной регистрации прав на недвижимое имущество. Акцентируется внимание на разграничении стадий нотариального удостоверения сделок с недвижимым имуществом и государственной регистрации прав на такое имущество, на основе чего сделан вывод, что нотариальное удостоверение – это основание возникновения, изменения и прекращения обязательственных правоотношений, а государственная регистрация – основание возникновения, перехода и прекращения вещных (право собственности, другие вещные права и т.д.) и вещно-обязательственных прав (аренды, залога и т.п.). Выделены следующие функции нотариуса при совершении им регистрационных действий: 1) правоустанавливающая; 2) проверка сведений о других зарегистрированных правах на объект; 3) обеспечение бесспорности и доказательной силы документов; 4) превентивная (предупредительная); 5) обеспечение доказательств; 6) осуществление первичного финансового мониторинга; 7) функция налогового агента. Установлено, что основная задача нотариусов как регистраторов направлена на достижение цели, которая отражается в правовой, социальной, экономической и информационной составляющих.

Ключевые слова: государственная регистрация, недвижимое имущество, вещные права, нотариус, нотариальные действия, защита имущественных прав, совершение регистрационных действий.